

Βουνό, 1982,
τέμπρα σε χαρτί,
20 x 30 εκ.

«Γιάννη, τα είπαμε;»

» Πέρασαν κοντά δεκαπέντε χρόνια από το πρωινό εκείνο της γεμάτης αγωνία αναμονής των διδασκόντων στη Σχολή Καλών Τεχνών, οι οποίοι θα επισκέπτονταν και θα έκριναν την πτυχιακή μου εργασία. Έτυχε να φιλοξενηθεί στους χώρους που στεγαζόταν το εργαστήριο ζωγραφικής που διεύθυνε τότε ο Γιάννης Βαλαβανίδης. Αρκετά νωρίς ακόμα, μπαίνοντας στο γραφείο του τον χαιρέτισα. Ανταπέδωσε με ένα νεύμα. Λίγο μετά επέστρεψε, ζητώντας μου να τον ακολουθήσω σε μια πρώτη σύντομη περιήγησή στην παρθενική αυτή έκθεση των έργων μου.

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Προσπερνώντας γρήγορα κάποια μεγαλύτερα έργα που είχα τοποθετήσει επιδεικτικά σε προνομιακά σημεία της αίθουσας, στάθηκε απέναντι σε ένα πολύ μικρό, σε μία κόλα χαρτιού μεγέθους Α4, που βρισκόταν ανάμεσα σε πολλές άλλες. Στο σύνολό τους, γρήγορα κολλάζ και ντεκολάζ με αποκόμματα εφημερίδων, αφισών και άλλου έντυπου υλικού, συμπληρωμένα με μικρές ζωγραφικές χειρονομίες, ήθελαν να προσδώσουν την απαραίτητη «πολιτική» θεματική, σε υπό διερεύνηση ακόμα προοπτικά πλαστικά ιδιώματα. Άλλωστε, τα έργα των Νέων Ελλήνων Ρεαλιστών είχαν ήδη, από τα χρόνια της σπουδής, ορίσει σε εμένα, αλλά και σε πολλούς ακόμα, αρκετά άζυμους καλλιτέχνες, ένα πρότυπο και μια στάση στα καλλιτεχνικά πράγματα, έναν τρόπο αντίληψης της τέχνης και της λειτουργίας της.

Όστόσο, ο Γιάννης Βαλαβανίδης στάθηκε σε ένα από τούτα τα μικρά έργα που δεν απεικόνιζε, νόμιζα, κάτι «πολιτικό», αλλά το σχήμα ενός σκοτεινού βουνού, όντας σε «κόντρα φως». Με προέτρεψε να το «φωτίσω» στο μέλλον, να του ρίξω το άπλετο φως της ημέρας, να παρατηρήσω τις παράδοξες σκιάσεις των βράχων, να σημειώσω τη διαφορά τους από άλλα στοιχεία στις πλαγιές του, τους θάμνους και τα σκίνα, να διακρίνω και να τονίσω τα ξέφωτα, τη σπάνι και τη λιτότητα, να αντιμετωπίσω την τραχιά υφή του εδάφους και να αναμετρηθώ με τη φύση και τον χαρακτήρα του.

Ομολογουμένως δεν ήταν αυτή η παρατήρηση που περίμενα. Και δεν την ανέμενα, διότι αλλού τύρβαζε ο άκαμπτος φοιτητικός πολιτικός μου ιδεαλισμός. Την κράτησα στη μνήμη, ωστόσο, μαζί με την εικόνα των μικρών έργων του Βαλαβανίδη, της δεκαετίας του 1980 που είχα δει παλαιότερα σε εκθέσεις στις «Νέες Μορφές», εκείνων των έργων που όντως «αναμετρήθηκαν» με τα ακανθώδη και σκληρά πρανά των υψωμάτων, που όντως απέδωσαν ζωντανά όλα εκείνα που προηγούμενα με

προέτρεψε να δω καθαρά.

Φεύγοντας, με χαιρέτησε λέγοντάς μου, «Κώστα, τα είπαμε;». Τη φράση αυτή θα επαναλάμβανε πάντα, αντί χαιρετισμού, και στις όποιες σκόρπιες συναντήσεις, προγραμματισμένες ή τυχαίες, σε εκθέσεις, πολιτικές και άλλες κοινωνικές συνευρέσεις, το διακύβευμα των οποίων σχολίαζε ολιγόλογα και με σιγανή φωνή, αλλά πάντοτε καιρία, με εξαιρετική διαύγεια και καθαρότητα, όπως εκείνη που πρέπει στο αντίκρισμα μιας πλαγιάς ενός βουνού. Και στο τέλος, πριν τον αποχωρισμό, ακολουθούσε με ερωτηματικό εκείνο το «Κώστα, τα είπαμε;».

Όμως, τι ήταν εκείνο που «είχαμε πει»; Άρghσα να το καταλάβω. Άρghσα, για παράδειγμα, να αναγνωρίσω τις ίδιες οξείες ζωγραφικές ποιότητες στο ελάχιστο εμβადόν μιας πινελιάς, που ανάμεσα σε μύριες άλλες συγκροτούν την εικόνα της πλαγιάς ενός βουνού, τις πτυχώσεις ενός ρούχου ή τις ρυτίδες μιας κατ' επανάληψη αυτοπροσωπογραφίας. Άρghσα να καταλάβω, επίσης, τη συνέπεια και τη συνέχεια με την οποία ο κριτικός ρεαλισμός και ο κοινωνικός σχολιασμός των χρόνων της δικτατορίας ακολουθείται από την φαινομενικά «απολιτική» τοπιογραφία και τα σκαμμένα και χαρακωμένα πρόσωπα των διαφόρων περιόδων του έργου του Βαλαβανίδη. Άρghσα να καταλάβω πως, στο σύνολό τους, αντιστοιχούσαν σε αποδόσεις συγγενών εκφάνσεων της νεοελληνικότητας, το από πού πρέπει να ξεκινήσουμε για να την αφηγηθούμε από την αρχή, ξανά και ξανά, και με διαφορετικό κάθε φορά τρόπο.

Άρghσα να καταλάβω πως το πολιτικό κρύβεται εκεί που δεν το περιμένεις, στη μακριά ανάβαση και την αυστηρότητα της επιλογής μιας διαδρομής που πρέπει να ακολουθήσει κανείς σιωπηλά, ανάμεσα σε ανηφορικά, δύσβατα μονοπάτια, στις πετρώδεις επιφάνειες ενός αφιλόξενου βουνού, μέχρι να βρεθεί σε κάποιο ξέφωτο, από το οποίο ξανοίγονται άλλοι πολλοί κοπιαστικοί δρόμοι.

Η προ δεκαπενταετίας προτροπή του Γιάννη Βαλαβανίδη και η θύμηση της εικόνας των *Βουνών* του υπήρξε καθοριστική, αρκετά χρόνια αργότερα, στη διαμόρφωση κάποιων δικών μου εικαστικών απαντήσεων, όταν ήρθε η στιγμή να φωτίσω και να αντιμετωπίσω τελικά το τοπίο. Ήταν αυτή η στιγμή που κατάλαβα κάποια από εκείνα που «είχαμε πει». Και εκείνα που «είχαμε πει» ήταν όλα όσα δεν μπορούν τελικά να ειπωθούν για τη ζωγραφική και την τέχνη γενικότερα, εκείνα που δεν βρίσκουν το λεκτικό τους αντίστοιχο, που ανήκουν αποκλειστικά σε μια άλλη σφαίρα των αναπαραστάσεων. Έμοιαζαν σχεδόν με πρόσκληση σε μία συνωμοσία.

Δεν ταιριάζει μόνο ένα «αντίο» στον Γιάννη Βαλαβανίδη αλλά, κυρίως και πριν απ' όλα, ένα «ευχαριστώ».